

KommunForskning
i Västsverige

KFi-Nytt nr 2/2024

Digitala seminarier och projekt om produktivitet, kvalitet och innovation

Hösten för KFi:s del är fullspäckad med aktiviteter. Det handlar dels om vår seminariereserie. Vi har en ambition att en större andel av seminarierna ska gå att ta del av via internet. Där noterar vi en högre grad av måluppfyllnad än under våren, då ett flertal skedde på plats. Höstens seminarier sker samtliga som webinarier. Teman som tas upp är exempelvis AI och visselblåsarfunktioner. Årets KFi-dag är också inplanerad och går av stapeln den 29/11. Under dagen diskuteras en rad viktiga och aktuella teman. Bland annat diskuteras "evidensbaserad politik", samarbete kring patientcentrerad vård, mediernas roll i krissituationer, strategiarbete i offentliga verksamheter och innovation och nya organisationsformer. Dagen avslutas med en analys av presidentvalet i USA. Vi får hoppas att vi blir lika många som förra året!

I övrigt pågår och planeras i vanlig ordning en rad olika projekt. Ett som närmar sig slutfasen är en kunskapsöversikt kring budget. Projektet har genomförts i samarbete med Kommuninvest. Eftersom projektet växte efterhand delades avrapporteringen upp i två delar. Så håll utkik efter rapporterna som publiceras under hösten. Att externa parter är intresserade av att samarbeta med oss är roligt och kan betraktas som ett kvalitetsbetyg. Ytterligare ett sådant samarbete är att KFi fått i uppdrag att leverera en rapport till Produktivitetskommissionen. Det är undertecknad som fått i uppdrag att reda i frågan kring produktivitet, kvalitet och innovation i relation till marknadsmodeller. Mer om det längre fram i nyhetsbrevet.

Gustaf Kastberg Weichselberger
Föreståndare

INNEHÅLL

Digitala seminarier och projekt om produktivitet, kvalitet och innovation

Gustaf Kastberg Weichselberger

Välkommen till höstens KFi-seminarier!

Viveka Nilsson

KFis ordförande lämnar över

Björn Brorström

Uppdrag för Produktivitetskommissionen – Fokus på valfrihetssystem och kvasimarknader

Gustaf Kastberg Weichselberger

Så var den här, boken om Mittokratin

Gustaf Kastberg Weichselberger

Från den nordiska förvaltningsekonomiska forskningsfronten

Christian Jensen

Ny kunskapsöversikt om budgetregler

Pierre Donatella

KFi-seminarier under hösten 2024

Välkommen till höstens KFi-seminarier!

Under hösten kommer det hållas fyra intressanta seminarier på KFi och därtill den årliga KFi-dagen och Redovisningsdagen ([höstens seminarier](#)). Det första seminariet äger rum den 6/9 kl 13-15 under rubriken **Mer AI, bättre arbetsmiljö? – om hur robotkollegor påverkar arbetsmiljön i offentliga organisationer** (Jörgen Johansson, Göteborgs universitet). Det andra seminariet äger rum den 19/9 kl 13-15 och har titeln **Visselblåsarfunktionen: Lösning och arbetsmiljöproblem?** (Gustaf Kastberg Weichselberger, KFi). Därefter följer ett seminarium den 25/10 kl 13-15 benämnt **AI och ekonomistyrning – lärdomar, möjligheter och utmaningar i offentliga organisationer** (Andreas Sundström, Stockholms universitet). Den årliga **KFi-dagen** ges den 29/11 kl 09-16 och **Redovisningsdagen** ges den 13/12 kl 10-12. Alla seminarier förutom KFi dagen ges på Zoom. **Se seminarieöversikt längre bak i KFi-Nytt.**

Hjärtligt Välkommen!

Viveka Nilsson

KFis ordförande lämnar över

Kommunforskning i Västsverige (KFi) hade årsmöte i maj. I verksamhetsberättelsen och vid föredragningen vid årsmötet beskrevs en välfungerande verksamhet med många aktiviteter av skilda slag; forskningsprojekt, utvärderingar och seminarier, och med ett omfattande och kvalificerat nätverk av praktiker, lärare och forskare. Ekonomin är god och möjligheter och resurser finns för fortsatta satsningar även i en situation där forskningsuppgifterna kan förväntas minska något som följd av ekonomiska åtstramningar i kommuner och regioner.

För min del var årsmötet ett avslut. Jag lämnar nu efter 13 år som ordförande över klubban och ansvaret till Kicki Nordberg, kommundirektör i Falkenbergs kommun. Det har varit ett mycket berikande uppdrag att leda styrelsearbetet och ha kontinuerliga kontakter med ledningen för KFi. Inte minst innebar uppdraget under mina år som rektor vid Högskolan i Borås att jag höll mig hyggligt ajour med pågående kommunforskning och praktikens villkor för att bedriva demokrati- och effektivitetsutveckling. Det har också varit ett enkelt uppdrag i den meningen att ledningen har

försett oss med bra underlag och samarbetet och atmosfären i styrelsen har varit synnerligen god. En god diskussion har förts med vilja från alla att bidra till en bra och relevant forskningsverksamhet. Jag är helt övertygad om en fortsatt givande och för verksamheten viktig diskussion i styrelsen under Kickis ledning

Att jag lämnar ordförandeposten innebär inte att jag lämnar KFi. Jag är kvar som forskare och medarbetare inom det fina nätverk som är etablerat och som ständigt utvecklas. Jag blev också vald på årsmötet att vara sammankallande i valberedningen och har alltså i den egenskapen i uppdrag att följa arbetet i styrelsen och arbeta för att finna nya goda krafter i händelse av personella förändringar, ett uppdrag som inte kommer att vara särskilt krävande.

Tillsammans med eller snarare på uppdrag av några seniora kollegor vid Göteborgs universitet medverkade jag aktivt 1988/89 vid utveckling och

etablering av KFi, och jag blev föreningens förste samordnare och föreståndare. Jag har därefter varit föreståndare under perioder och utan avbrott forskare och utredare. KFi har varit min grej och första prioritet under alla år och mitt engagemang är fortsatt stort om än inte längre utifrån en ledningsposition. Det är en fin verksamhet som fyller ett stort behov för verifiering, utveckling och spridning av kunskap i syfte att stärka kommuner och regioner som demokratiska och effektiva samhällsorganisationer.

Björn Brorström

Foto: Viveka Nilsson

Uppdrag för Produktivitetskommissionen – Fokus på valfrihetssystem och kvasimarknader

Som en del av den större produktivetsutredning som regeringen initierat och som genomförs av Produktivitetskommissionen, har jag fått i uppdrag att leverera en kunskapssammanställning med fokus på valfrihetssystem och kvasimarknader inom svensk välfärd. Denna granskning är en del av ett bredare initiativ som inkluderar flera andra genomlysningar av olika områden inom välfärden. Det kan därför vara värt att hålla utkik efter fler rapporter och analyser framöver.

Sedan 1990-talet har Sveriges välfärdssektor genomgått betydande förändringar genom en rad reformer som syftat till att införa privata aktörer och skapa marknadslänkande förhållanden. Dessa förändringar har sitt ursprung inte minst i kritiken mot ineffektivitet inom den offentliga sektorn. Trots att syftet med reformerna har varit att öka effektiviteten och kvaliteten inom välfärden, är de fortfarande föremål för intensiv debatt.

Syftet med den kommande rapporten är att analysera och utvärdera effekterna av dessa valfrihetssystem och andra marknadsbaserade organisationslösningar inom den svenska välfärden. Fokus kommer att ligga på att undersöka hur dessa organisationslösningar påverkar produktivitet, innovation och kvalitet. Metodologiskt kommer studien att baseras på en genomgång av befintlig litteratur och forskning. Ambitionen är att belysa tematiken med fokus på olika välfärdsområden, samt diskutera vad som krävs för att dessa modeller ska fungera effektivt eller om de överhuvudtaget är lämpliga. Ett rimligt antagande utifrån befintlig kunskap är att det skiljer sig åt inte bara beträffande vilken form av marknadslösning som väljs, utan också sektor och tillämpningsområde.

Gustaf Kastberg Weichselberger

Så var den här, boken om Mittokratin

I förra upplagan av nyhetsbrevet flaggade jag för att Johan Alvehus och min bok: *Administration i offentliga organisationer, Om elevering, expansion och mittokrati*, var på gång. Då skickad till tryckeriet, nu sedan några månader ute i bokhandeln. Huvudtemat i boken är hur vi observerar att offentliga organisationer i allt större utsträckning domineras av det som finns i mitten, det vill säga det som pågår ovanför huvudet på dem som arbetar i kärnverksamheten. Tur att vi skrev den för

intresset har varit stort. Vi genomförde ett seminarium på temat i juni på plats på KFi med om inte rekord i antal besökare så nära nog. Och den 28:e augusti sker ytterligare ett men på nätet och i samarbete med CLOO, vid Lunds universitet. För att ytterligare skapa uppmärksamhet kring frågan skrev vi också en debattartikel som fick rubriken: *Välkommen till mittokratin – NPM:s oheliga efterträdare* (DN Debatt 2024-07-07). Just rubriken kan tas som utgångspunkt för en

observation som är viktig i sammanhanget: Att det är allt för lätt att skjuta in sig på NPM i kritiken mot hur saker blivit som de blivit. Då är det lätt att missa att mycket av det som är populärt nu och allmänt på modet (det är definitivt inte NPM) förklarar varför saker är som de är. Som alltid ska dock alla mer tvärsäkra uttalanden om orsak och verkan inom samhällsvetenskapen tas med en nypa salt och mer nyanserade resonemang trigga en produktiv reflektion.

Om vi börjar med NPM. Kan NPM förklara varför administrationen har ökat? Ja, det finns mycket som talar för det och inte minst att utvecklingen startat som en effekt av NPM. De mer konkreta managementuttrycken som är förknippade med NPM är bland annat mätning (frenetiskt och enligt kritikerna i regel inriktat på fel saker) och hårdare ansvarsutkrävande. Att det mäts, följs upp och inspekteras mer är ganska väl belagt. Om detta leder till hårdare ansvarsutkrävande är mindre väl belagt, i alla fall i en svensk kontext. Att denna styrning i sin tur leder till mer administration på totalen är inte heller lika väl belagt, men mycket tyder på det (tänk specialdestinerade statsbidrag). En dimension av NPM som är en underliggande förklarande faktor men som inte alls kritiseras eller problematiseras i samma utsträckning som mätning (eller privatisering) är decentralisering (som för all del privatisering är ett uttryck för). Det är dock sällan kritiker skjuter in sig på decentralisering och förespråkar mer centralisering.

I vår bok argumenterar vi för att en annan bov i dramat är den fokusering som finns i dagens offentliga organisationer på en allt mer omfattande och varierad målbild. Allt fler mål lyfts fram som viktiga att beakta. Ett gott exempel är alla de mål som är kopplade till hållbarhet. Exemplet är bra för det visar också att det handlar om mål som svarar mot värden som de flesta ställer upp på. Utvecklingen har dock gått mot att alla organisationer i den offentliga sektorn ska leva upp till allt fler av dem. Detta utan att ta i beaktande att de flesta av den offentliga sektorns verksam-

heter är direkt inriktade mot i varje fall ett av de mer övergripande samhällsmålen. Alla dessa mål ska hanteras och det ska sedan skapas en styrning och redovisning. Detta förutsätter tydliggörande av ansvar, tillsättande av tjänster och skapande av system och rutiner, vilket tydligt skapar mer administration.

När vi resonerar kring och problematiserar att den offentliga sektorns organisationer utvecklas mot mittokratier är detta viktigt att beakta. Det är ofta mycket goda föresatser som utgör en grund för utvecklingen. Resultatet kan dock bli paradoxalt. Med fokus på många och inte sällan luddiga kravbilder förs resurser från kärnverksamheten och därmed försämras rimligen förmågan att leverera i kärnverksamheten som ju är inriktad på viktiga samhällsmål, om än med ett avgränsat fokus. Detta lär oss några olika saker. En är att det bästa kan bli det godas fiende. En annan är att det är lurigt med förförande problematiseringar där NPM utsetts till ett av den offentliga sektorns huvudproblem. En tredje är att det är en problematik som är svår att åtgärda så till vida att det krävs mod att gå emot argument som bottnar i goda behjärtansvärda värden.

Under årets KFi-dag kommer ett av passen att handla om mittokratier och då med ett särskilt fokus på saker som kan och bör undvikas för att undvika att administrationen blir missriktad och växer på ett orimligt sätt.

Gustaf Kastberg Weichselberger

Foto: Henrik Brunnsgård

Från den nordiska förvaltningsekonomiska forskningsfronten

Den 15-16 augusti hölls i Reykjavik, Island, den 27:e konferensen inom Nordiska Företagsekonomiska Föreningen, där ledning av offentlig sektor sedan många år tillbaka haft ett permanent spår. Runt 500 forskare från de nordiska länderna bidrog också med insikter inom en rad andra områden med bäring på offentlig sektor, såsom HRM och nya arbetsformer, Hållbarhet och cirkuläritet, Redovisning och revision samt givetvis de senaste årens stora debattämne AI och Digitalisering.

Några forskare med koppling till KFi medverkade också med presentationer inom spåret Public Sector Management där flera olika utvecklingstendenser behandlades. Utifrån empiriska studier diskuterades under dagarna olika aspekter av ledning, styrning och organisering, ofta med fokus på kort- och långsiktiga effekter, där syftet med studierna var att utveckla synen på generiska områden som effektivitet, byråkrati, tillit, samordning, ansvarsutkrävande, budgetering och medborgarinvolvering. Men även till följd av omvärldsförändringar behovet av att utveckla och stärka offentliga institutioners roll kring civil beredskap. Några talande exempel på rubriker var:

- “Chasing effectiveness: Insights from executive narratives on public sector reform”
- “Beyond participation: Exploring the challenges of long-term impact in participatory budgeting”
- ”Is it sustainable if we cannot afford it? Combining short- and long-term perspectives on sustainability in a public organization”
- “Calculative communication: What numbers do in terms of emotions and rationalizations in crisis situations”
- “Pooled funding and bargaining in promoting coordinated care”
- “How can accountants contribute to better decision making in hospitals”

Foto: Christian Jensen

För övrigt är Island ett alldeles magiskt land, bara det att man kan se livs levande Lunnefåglar på nära håll.

Christian Jensen

Foto: Henrik Brunnsgård

Ny kunskapsöversikt om budgetregler

Inom kort kommer en ny kunskapsöversikt om budgetregler att publiceras i KFi:s rapportserie samt på Kommuninvests hemsida. Rapporten syftar till att inventera kunskapsläget om budgetregler på lokal nivå med avseende på deras utformning, tillämpning och effekter. Fokus för kunskapsöversikten är primärt inriktad på svenska kommuner och regioner, men för att kontrastera de svenska erfarenheterna innehåller rapporten även en internationell utblick, där budgetregler i andra nordiska och europeiska länder diskuteras med avseende på utformning, tillämpning och effekter.

När det gäller det svenska regelverket har flera statliga utredningar genomförts efter reformen av budgetreglerna på 1990-talet. Den övergripande slutsatsen i de senaste utredningarna har varit att budgetreglerna för kommuner och regioner överlag fungerar väl och att stora förändringar därför inte är motiverade. Bedömningen förefaller framför allt vara baserad på att sektorn har haft en god finansiell utveckling sedan balanskravet infördes i slutet av 1990-talet.

Kunskapsöversikten visar att det inte finns något från den svenska forskningen som direkt motsäger utredningarnas övergripande slutsats. Forskningen har däremot bidragit till att dokumentera olika typer av tillämpningsproblem. Ett exempel är att kommuner och regioner sätter sina finansiella mål för god ekonomisk hushållning utifrån generella tumregler som har utvecklats i sektorn, snarare än att anpassa sina mål till rådande lokala förutsättningar. Ett annat exempel är den frekventa och ibland generösa användningen av synnerliga skäl för att undvika att återställa negativa balanskravsresultat. Det ska dock sägas att det, mer än 30 år efter att den första delen av det nuvarande regelverket infördes, finns förvånansvärt lite forskning om budgetreglernas tillämpning och effekter. Många av de befintliga

studierna börjar dessutom bli ganska gamla, vilket innebär att framför allt de deskriptiva studierna bör tolkas med försiktighet.

Den internationella utblicken visar att i länder med en välutvecklad ekonomi finns det oftast budgetregler som sätter vissa ekonomiska ramar som de politiska församlingarna på lokal nivå måste hålla sig inom. Budgetreglernas utformning skiljer sig dock åt mellan olika länder. Ett tydligt svenskt särdrag är att vårt regelverk varken innehåller en tydlig morot (belöningar) eller piska (sanktioner) för kommuner och regioner. Den internationella utblicken visar vidare att det finns en hel del forskning om budgetregler på lokal nivå. Forskningen ger emellertid inget entydigt svar rörande vilka budgetregler som är mest effektiva. Det finns erfarenheter som tyder på att ett system med betydande autonomi kan bidra till att skapa god fiskal disciplin, under förutsättning att det inkluderar mekanismer som motiverar lokala politiker att upprätthålla ekonomisk balans. Samtidigt visar vissa studier att en avreglering kan leda till en försämrad fiskal disciplin, med ökande underskott och skuldsättning.

Bakgrunden till kunskapsöversikten är att KFi förra året ansökte om och erhöll ett forskningsanslag från Kommuninvest för att studera budgetpraktiker. Kunskapsöversikten om budgetregler är en av delrapporterna i forskningsprojektet.

Pierre Donatella

Foto: Henrik Brunnsgård

Inbjudan till seminarium 6 september 2024

MER AI, BÄTTRE ARBETSMILJÖ? – OM HUR ROBOTKOLLEGOR PÅVERKAR ARBETSMILJÖN I OFFENTLIGA ORGANISATIONER

Kommunforskning i Västsverige bjuder in till ett seminarium som bygger på forskning om digitalisering i offentlig förvaltning och dess betydelse för de anställdas arbetsmiljö. Utvecklingen av AI i offentlig förvaltning beskrivs som nödvändig och med stor potential att åstadkomma förbättringar av service, ökad effektivitet och inte minst att arbetsmiljön för anställda kan komma bort från monotona arbetsuppgifter och öka kvaliteten i det dagliga arbetet. Seminariet uppmärksammar AI och digital automation och dess betydelse för offentlig förvaltning med särskilt fokus riktat mot vad som sker i förvaltningens frontlinje mellan tjänstepersoner och medborgare. Vad händer när street-level bureaucrats blir screen-level bureaucrats?

Under seminariet behandlas aktuella problem knutna till:

- Digitaliseringens behov av demokratisk legitimitet
- Överväganden om etiska och moraliska dilemman
- Frågor som berör genomförandet av politik

Seminariet är avsett för alla som är verksamma inom offentlig sektor, oavsett om du är beslutsfattare, policyutvecklare eller en del av den stödjande administrationen. En möjlighet att diskutera en av samtidens kanske mest aktuella utvecklingsfrågor; samhällets och den offentliga sektorns digitalisering.

Jörgen Johansson

Medverkande

Jörgen Johansson, docent, Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

När? 6 september kl 13.00–15.00. **Anmäl dig senast den 4 september**

Var? Seminariet hålls via Zoom, länk skickas per mail den 5 september

Hur? Anmäl dig [här](#) eller via KFi:s hemsida www.kfi.se

Pris? Seminariet är kostnadsfritt

Inbjudan till seminarium 19 september 2024

VISSELBLÅSARFUNKTIONEN: LÖSNING OCH ARBETSMILJÖPROBLEM?

Att upptäcka och agera på missförhållanden är viktigt både ur ett demokratiskt perspektiv och för att upprätthålla legitimitet och effektivitet. Ny lagstiftning har förstärkt visselblåsar-skyddet genom att införa krav på interna rapporteringskanaler som garanterar anonymitet. Under detta seminarium adresserar vi ett tydligt kunskapsgap: effekter och funktionalitet hos visselblåsarfunktioner. Det finns påfallande lite kunskap om dessa funktioner och därför är ett gemensamt kunskapsbyggande viktigt.

Med utgångspunkt i en översiktsstudie adresserar seminariet frågor som:

- Hur ett effektivt hanterande uppnås?
- Vilka organisatoriska och processmässiga utmaningar som finns?
- Problem som uppstått och lösningar som lanserats?

Seminariet kommer efter en kortare inledning vara fokuserat på diskussion, kunskapsutbyte och kanske framför allt inringande av centrala frågor för både forskning och praktik att ta sig an.

**Gustaf Kastberg
Weichselberger**

Medverkande

Gustaf Kastberg Weichselberger, Föreståndare KFi och professor, Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

När? 19 september kl 13.00–15.00. **Anmäl dig senast den 17 september**

Var? Seminariet hålls via Zoom, länk skickas per mail den 18 september

Hur? Anmäl dig [här](#) eller via KFis hemsida www.kfi.se

Pris? Seminariet är kostnadsfritt

KFi:s senaste publikationer

KFi-rapport 190. *Akademisk frihet är allas ansvar – Om att göra i stället för att prata.*

Björn Brorström. ISBN: 978-91-89458-19-2

KFi-rapport 189. *Bedömd nyttjandeperiod av materiella anläggningstillgångar i kommunsektorn – en praxisundersökning.*

Pierre Donatella och Julia Marksund Larsson.

ISBN: 978-91-89458-18-5

Publikationer och rapporter i pdf-format finner du på vår webbplats www.kfi.se eller ring oss på tel 0703-41 65 17 om du har några frågor eller behöver mer information.

Seminarier under 2024

- 6/9 Mer AI, bättre arbetsmiljö?
Om hur robotkollegor påverkar arbetsmiljön i offentliga organisationer
- 19/9 Visselblåsarfunktionen:
Lösning och arbetsmiljöproblem?
- 25/10 AI och ekonomistyrning – lärdomar, möjligheter och utmaningar i offentliga organisationer
- 29/11 KFi-dagen
- 13/12 Redovisningsdagen

KFi-Nytt utkommer 3 ggr per år

Redaktör:

Viveka Nilsson, KFi,
tel 0703-41 65 17

Grafisk formgivning:

Newsroom AB

Kommunforskning i

Västsverige, KFi, bedriver och förmedlar forskning inom ekonomi, organisation och hälso- och sjukvård i kommuner och regioner. Organisationen och verksamheten är uppbyggd kring ett samarbetsavtal mellan kommuner och regioner samt universitet och högskolor i Västsverige. Syftet med samarbetsavtalet är att initiera forskning inom det nämnda området och därmed bidra till att skapa en stark forskningsmiljö.

Box 171
431 22 Mölndal

Tel 0703-41 65 17
E-post kfi@kfi.se

www.kfi.se